

Zwarte lijsters met witte veren

JOH. J. FRIESWIJK.

In 1905 toen de rubriek Vragen en korte mededelingen van De Levende Natuur nog een rol van betekenis speelde als rubriek waarin de lezers hun problemen op natuurhistorisch gebied aan de redactie voorlegden, zat een lezer met een lijsterprobleem. De door hem beschreven onbekende lijster met gele snavel en witte kraag, met enig wit aan de vleugels en op de kop, werd door Thijsse gedetermineerd als een „Zwarte lijster met witte veren”. Hij voegde daaraan toe: zulke gevallen zijn niet zeldzaam (3).

Bij de vermelding van dit ene geval van partieel albinisme bij Merels is het niet gebleven; men sla er de oudere jaargangen van De Levende Natuur maar eens op na.

Blijkbaar wordt de mens door afwijkingen van dit type gefascineerd; de kunstmatige nabootsing van partieel albinisme bij zijn eigen soort, zich uitend in een witte haarlok, bracht het zelfs tot modeverschijnsel! Uit de boven vermelde vraag is op te maken dat het hier ging om een Merel van het mannelijk geslacht; aangezien vele later verschenen mededelingen geen melding maken van het geslacht der waargenomen Merels, wil ik deze literatuurgegevens hier buiten beschouwing laten.

Daar mijn eigen waarnemingen alle betrekking hadden op mannetjes en de Engelse mereldeskundige Snow in zijn boek op dit punt het geslacht niet in aanmerking neemt (5), leek het mij nuttig hierover gegevens te verzamelen.

Dit gebeurde door extra goed op Merels te letten, vogelaars in mijn omgeving te vragen hetzelfde te doen en door het inschakelen van de lezers van Natura door

middel van een artikeltje met sprekende foto van een partieel albinistische merelman (1). De reacties bleven niet uit. In hetzelfde tijdschrift werd een beknopt verslag uitgebracht van de resultaten van de oproep (2), hetgeen weer nieuwe gegevens opleverde, die nog niet werden gepubliceerd.

Uitsluitend waarnemingen verkregen na het tot stand komen van het eerste artikeltje zijn hier verwerkt, zodat kan worden gesproken van een vrij willekeurige steekproef.

In totaal werden 44 gevallen vastgesteld, waarvan 28 mannetjes, 8 vrouwtjes en 8 exemplaren van onbekend geslacht.

Het aantal vrouwtjes was aanzienlijk groter dan werd verwacht, temeer daar bij het onderzoek bleek dat geheel witte vrouwtjes in het bezit kunnen zijn van een oranje snavel en dus voor mannetjes zullen worden gehouden als het een terloops gedane waarneming betreft. Een geheel wit exemplaar, waarvan verdere bijzonderheden zoals gedrag in de broedtijd ontbraken, werd om deze reden ondergebracht bij de exemplaren van onbekend geslacht. Geheel witte Merels werden echter zo weinig gemeld dat daarvan geen ernstige beïnvloeding van de cijfers mag worden verwacht. De waarnemingen kwamen uit alle delen van het land, zij het dat ze vrijwel alle gedaan werden in weinig natuurlijke omgeving, zoals tuinen, plantsoenen en parken.

Dit is in overeenstemming met de resultaten van een onderzoekje verricht door Rollin (4) in Northumberland (Noord-Engeland). Hij constateerde in een landelijk gebied geen gevallen van albinisme

(53 merelwaarnemingen); in een stedelijk gebied 12 gevallen (139 merelwaarnemingen). Mede op grond van ervaringen met kooivogels meende hij te mogen besluiten tot een voedselkwestie; een conclusie die m.i. niet gerechtvaardigd is. De afwezigheid van natuurlijke vijanden in de menselijke omgeving zou hier in het voordeel van een dergelijke afwijking kunnen werken.

In Amsterdam zijn in de loop der jaren op vele plaatsen partieel albinistische Merels waargenomen; in het meer landelijke Amsterdamse Bos in de directe omgeving van de stad is dit slechts zelden het geval geweest.

Er is alle reden aan te nemen dat partieel albinisme een erfelijke eigenschap is, al is genetisch gesproken de wijze van overerving nog niet opgehelderd. Door kruisingsexperimenten met kooivogels zou dit kunnen geschieden.

In alle mij bekende gevallen, waarbij een partieel albinistische broedvogel betrokken was, waren de jongen bij het uitvliegen normaal gekleurd, hetgeen natuurlijk niet zeggen wil dat zij hun hele leven normaal gekleurd zijn gebleven. Zelfs bij een broedgeval met twee ouders die albinisme vertoonden, werd bij de jongen geen af-

wijking geconstateerd. Van dit unieke Merel-echtpaar ziet U hierbij een foto (fig. 1).

Partieel albinisme kan tijdens het leven plotseling optreden. In de gevallen waarbij dit werd geconstateerd waren helaas de ouders niet bekend. Zo meldde de heer J. Walters dat hij in oktober 1961 te Amsterdam een merelwifje ringde dat geen enkel wit veertje vertoonde; op vrijwel dezelfde plaats werd deze vogel in oktober 1965 teruggevangen, nu met bijna geheel witte kop, overwegend witte flanken en onderzijde en vrijwel geheel witte rug. Over het plotseling optreden van witte veren bij Merels van verschillende leeftijden is in *British Birds* uitgebreid van gedachten gewisseld, vooral over de vraag of hier sprake was van een ouderdomsverschijnsel, men zie o.a. het artikel van Spencer (6). Ook valt uit de literatuurgegevens op te maken dat partieel albinisme bij de Merel in het algemeen progressief is, d.w.z. geneigd zich in de loop der jaren uit te breiden. Deze gang van zaken kon door verschillende correspondenten worden bevestigd. Er werd mij slechts één geval gemeld van afname van de hoeveelheid wit in het verenkleed. Spencer vond in de literatuur zeker tien

Fig. 1. *Albinistich Merel-echtpaar te Zwolle (1966). Het wijfje (links) geheel*

wit, het mannetje (rechts) met enige witte veren. Foto's J. A. Verwey.

gevallen van toename, tegen slechts één geval van afname.

Alhoewel de verdeling van de witte veren of veerpartijen over het lichaam sterk kan verschillen, hetgeen uiteraard moeilijk is vast te leggen (slechts enkele correspondenten bleken in staat te zijn tot het verstrekken van een nauwkeurige tekening of kleedbeschrijving), kan worden gezegd dat in verhouding kop en halsstreek het meest vaak wit vertonen. Spencer vond 193 opgaven van bonte Merels, waarvan 37 met uitsluitend een witte kop. Het schijnt een algemene regel te zijn dat bij vogels progressief albinisme bij de kop begint en zich van daar uit verder uit-

breidt over het lichaam, al zijn uitzonderingen op deze regel herhaaldelijk geconstateerd.

Tot slot wil ik nog iets opmerken over de geheel witte Merels die werden gemeld. De mogelijkheid dat hier echte albino's onder schuilen is niet uit te sluiten, maar het meest waarschijnlijke is dat hier sprake is van een ver voortgeschreden vorm van partieel albinisme. Bij de genetische benadering moet echter rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat er verschillende erfelijkheidsverschijnselen in het spel zijn. Bij de mens worden geheel en partieel albinisme door verschillende erfelijke factoren veroorzaakt.

Litteratuur:

1. Frieswijk, Joh. J. en F. J. Smith, 1966. Albinistische merels. *Natura* 63 : 70, 71.
2. Frieswijk, Joh. J. en F. J. Smith, 1966. Albinisme bij merels. *Natura* 63 : 100, 101.
3. H., M. L. van, 1905. Bonte Zwarte lijster. *D.L.N.* 10 : 24.
4. Rollin, N., 1953. A note on abnormally marked Song Thrushes and Blackbirds, *Trans. Nat. Hist. Soc. Northumb., Durham Newcastle u. T.; N.S.* 10 : 183, 184.
5. Snow, D. W., 1958. *A Study of Blackbirds*. London.
6. Spencer, K. G., 1956. Albinism related to age. *British Birds* 49 : 500.

Vragen en korte mededelingen

Bosrietzanger en Rietzanger als broedvogels van bouwland. Onder de rietzangers van het geslacht *Acrocephalus* zijn de Bosrietzanger (*A. palustris*) en de Rietzanger (*A. schoenobaenus*) minder aan zichtbaar water gebonden dan de Grote en de Kleine karekiet. Hun nesten hangen weliswaar ook tussen halmen en stengels, maar zijn toch minder diep komvormig en ook slordiger gebouwd dan die van de karekieten. Zij bevinden zich meest laag boven de grond (niet boven het water) tussen hoge ruigte, zeggen en dichte grasgroei. Zo zijn lage gronden in de omgeving van water (voor de Bosrietzanger bij voorkeur met wilge- of elzestruiken), zoals zwaar begroeide, in de zomer droge sloten, geliefde broedplaatsen. Drogere gronden worden echter niet geheel gemeden. Volgens Hollom en Coward zijn zelfs nesten gevonden onderscheidenlijk van de Bosrietzanger in boomgaarden en van de Rietzanger in hoge doornhagen.

Van de *Bosrietzanger* wordt algemeen in de Engelse, Nederlandse en Duitse vogelboeken vermeld, dat hij ook in korenvelden broedt. In Duitsland moet dat zelfs in het geheel geen uitzondering zijn, want Pfeiffer (West-Duitsland) en Makatsch (Oost-Duitsland) gebruiken beiden het woordje „oft”. Laatstgenoemde oecologisch weer eens het meest nauwkeurig, schrijft, dat hij bij het oogsten vaak nesten van deze soort gevonden heeft in rogge en tarwe, en dat zij ook in „Raps” (Kool- of Raapzaad) worden aangetroffen. Hollom vermeldt het voorkomen in „corn” en andere cultuurgewassen. Nu zegt „corn” niet veel, want het kan algemeen gebruikt zijn voor koren of graan, maar in het bijzonder betekent het in Engeland tarwe, in Ierland en Schotland haver en in Amerika mais.

Voor ons land hebben onze talrijke vogeltellingen binnen 10-ha-blokken (in samenwerking met het RIVON verricht) in de eerste plaats aangetoond,